

Dieren vangen in een eigen wereld

Janine van Zeeland schildert alleen dieren waar ze een klik mee heeft. „Ze moeten er een beetje onhandig en aandoenlijk uitzien.”

Dichter Eppie Dam en schilder Janine van Zeeland hebben samen een boek gemaakt. *Een dier is ook maar een mens* is met crowdfunding tot stand gekomen.

Tekst Elisabeth Post
Foto Marcei van Kammen

Het atelier van Janine van Zeeland (1956) is vrijwel uitsluitend gevuld met doeken waarop dieren staan. Zo kan een meerkoet ieder moment de ruimte in stappen, piekt een kraai eigenwijs over zijn schouder en staat een lam wankel op de poten. Elders sluipt een vos langs. De dieren hebben allen één ding gemeen: ze nemen houdingen aan die iets menselijks hebben.

Van Zeeland schildert alleen dieren waar ze een klik mee heeft. „Ze moeten er een beetje onhandig en aandoenlijk uitzien.” Zoals een haas met zijn grote oren of een lam van amper een dag oud. Ze mag bij boeren in de omgeving

van haar woonplaats Kollumerpomp – ook wel De Pomp genaamd – foto's maken van die knokige en ribbelige schepsels. „Pasgeboren lammetjes zitten zo lekker raar in het vel, veel te ruim.”

De dieren op de doeken van Van Zeeland moeten iets breekbaars en ook eigens hebben. „Nee, met schapen heb ik niets.” Lachend: „Die Texelaars, dat zijn toch net bolletjes op stokjes?” Zangvogels zijn ook niet boeiend, er zit te weinig individualiteit in, vindt Van Zeeland. Koeien weer wel, maar dan de buitenbeentjes. „Je hebt altijd koeien die achteraan lopen te dralen als de groep naar de stal moet om te worden gemolken.”

Het gesprek met de schilder vindt plaats in de woonkamer aan

de lange eettafel. Die staat voor het grote raam. Van Zeeland zit graag en vaak op die plek. Het uitzicht is er, voor iemand die van weids en groen houdt, indrukwekkend mooi. Hazen rennen er achter elkaar aan, meeuwen cirkelen boven het land en ergens in de verte zit een witte reiger aan de slootkant. Die schildert ze trouwens ook graag, in een trage vlucht tegen een blauwe achtergrond.

WARM DEKEN

„Ik wilde wel met hem mee”, zegt ze even later, terwijl ze richting haar man Gerard de Groot kijkt. Die zit elders in de kamer aan een bureau achter de laptop te werken. „Maar dan wilde ik ook echt op de vlakke wonen en me voortaan alleen nog bezighouden met schilderen.”

Het echtpaar woonde in Zwolle tot Gerard een betrekking aangeboden kreeg in het noorden van Friesland. Het was een managementbaan in het basisonderwijs die hij niet kon afslaan. In 2005 verhuisden ze naar Kollumerpomp en verruilde Van Zeeland het klaslokaal voor het atelier. Ze had dertig jaar lesgegeven (docent beeldende vakken), de rust in het atelier viel als een warme deken over haar heen. „Ik kon eindelijk gaan doen waar ik anders nooit tijd voor had: schilderen.” Ze zou nu niet meer anders willen.

Van Zeeland neemt vrijwel dagelijks het landschap in zich op. Ze trekt er dan op uit met camera en verrekijker. Uren kan ze kijken naar

Tegenprestaties

Het boek *Een dier is ook maar een mens* verschijnt op 22 mei. De crowdfundingactie zat binnen een week op het streefbedrag van 5000 euro. Het is voor Louw Dijkstra van uitgeverij Wijdemeer in Dokkum de eerste keer dat hij op deze wijze geld heeft opgehaald om een boek te kunnen publiceren. „Dit project was er heel geschikt voor. Doordat er een kunstenaar bij betrokken is, hebben we mooie tegenprestaties kunnen aanbieden.” Een van de tegenprestaties waar donateurs op hebben kunnen intekenen is zowel het boek als een werk van Janine van Zeeland.

Titel: *Een dier is ook maar een mens. Eppie Dam ziet Janine van Zeeland*
Uitgever: Wijdemeer
Prijs: 25 euro (96 blz.)
Wijdemeer.nl
Janinevanzeeland.nl
Eppiedam.nl

de bewegingen van de dieren in het veld. Haar favorieten zijn naast hazen en lammetjes ook kraaien, zwanen, mollen en dode muggen. Huh? „Ik vind het vreselijk om dieren te doden, maar het tilt hier zomers op van de muggen. En ja, dan sneuvelt er wel eens eentje. Door ze te schilderen, blijven ze toch een beetje voortleven.”

Ook de mollen die ze in de tuin met een klem vangt, worden vastgelegd op doek. „Ik heb het mollevangen van een buurman verderop geleerd. Ik ben er best goed in geworden, al zeg ik het zelf.” Zielig, toch? Nuchter: „Als we die dieren hun gang laten gaan, kun je niet meer veilig om huis lopen.”

Van Zeeland is vereerd dat haar werk Eppie Dam (1953) heeft geïnspireerd tot het schrijven van gedichten bij 42 van haar doeken. De schilder en de dichter ontmoeten elkaar een paar jaar geleden. Dat was tijdens een tentoonstelling in 2018 waarbij kunstenaars uit de regio exposeerden en zo afscheid namen van de voormalige gemeente Kollumerland. Dam vond het werk van Van Zeeland er uitspringen. Hij raakte er gelijk door geboid.

Toen hij thuis kwam na die tentoonstelling is hij nog 's avonds laat het werk van Van Zeeland gaan googelen. „Haar dieren leven in hun eigen wereld, die tegelijk mijn wereld is. Ze vertellen hun verhaal, vaak in eenzaamheid of van elkaar vervreemd, maar ik zie ook humor en voel soms ontroering. Daarbij is haar kleurbehande-

ling uitdagend en verrassend. Zo uitbundig heb ik De Pomp nog nooit gezien.”

DINKND AN E POMP

Dam groeide op in Kollumerpomp in een boerderij aan de Fojjingaweg. „Kijk, daar in de verte, één van die witte daken. Daar is Eppie geboren”, zegt Van Zeeland. Als Dam, die in Sloten woont, nu aan het dorp denkt, wat ziet hij dan? Hij heeft het ooit vervat in een gedicht, in de taal die er wordt gesproken:

Dinknd an e Pomp / siën ik un jarresloot / gluperig en dampnd / achterhuus omgaan, / boskn brannekels / met furige kopn / skuumbeknd teegn / ut waaghok anstaan.

„Dit is mijn jeugdbeleving van De Pomp. Het is een persoonlijke vertaling van het beroemde gedicht *Herinnering aan Holland* van Hendrik Marsman: 'Denkend aan Holland zie ik brede rivieren'. Wij hadden een giersloot.”

Het waren de schilderijen van de muggen en mollen die Dam uiteindelijk deden besluiten gedichten bij de schilderijen te maken. Bij de mollen schreef hij een vierluik, gebaseerd op de jaargetijden. „Haha, Vivaldi aan de Oosterboereweg!”

Voor de gele zomermol die met zijn klauwtjes denkt te kunnen vliegen, ontroert hem nog steeds. „Aan de andere kant is hij ook grappig zodra je zijn triestheid even vergeet. En Janine haar muggen zijn magisch. Mijn zevendelige monoloog van de mug beschouw ik in poëtisch opzicht als het hoogtepunt van de bundel. Zo zie je dat het beste van de schilder het beste uit de dichter haalt.”

Tijdens een bezoekje aan Van Zeeland kwamen ze tot een bijzondere ontdekking: ze delen de liefde voor het werk van Anton Koolhaas (1912-1992). Diens dierenverhalen gaan immers vaak over dieren met typisch menselijke eigenschappen. Dam zag meer overeenkomsten. „Een blik langs de boekenkast kan veel verraden. Janine is breed ingevoerd in de cultuur: via de literatuur, de kunstgeschiedenis en de klassieke muziek. Dat zijn ook mijn terreinen.”

GIFGROENE WEIDEN

Zowel Van Zeeland als Dam maken zich zorgen over hoe de natuur langzaam terrein verliest. Maar de schilder monitort het verder niet. „Ik heb niet bijgehouden wat er in die vijftien jaar wel en niet meer is. Ik zie wat er nog wel is: reigers, zwanen, hazen, buizerds, ganzen, uilen, en hordes meeuwen uiter-aard. Maar zelfs in strakgetrokken sloten en het heldergroene raai-gras schuilt schoonheid.”

Dam kijkt daar anders tegenaan en is meer uitgesproken. Tijdens zijn wandelingen in de Zuidwesthoek van de provincie en in de Noordoostpolder ziet hij dat het met de natuur droevig is gesteld. „Gifgroene weiden, bespoten akkers, morsdode sloten, amper insecten, weinig tot geen vogels. Er voltrekt zich een stille ramp. Je moet van goeden huize komen, wil je er niet neerslachtig van worden. Ook die kunst versta ik gelukkig nog.”

Het eerste van de 42 gedichten die Eppie Dam bij de doeken van Janine van Zeeland schreef is *Verte*. De dichter lijdt aan de ziekte van Huntington – een progressieve en erfelijke ziekte waarbij zenuwcellen in de hersenen beschadigd raken. Hij kan moeilijk praten en bewegen. Dam communiceert voornamelijk via de mail. Het gedicht *Verte* zegt iets over de situatie waarin hij verkeert, over er wel zijn, maar toch onbereikbaar. Maar het past in elke situatie waarin mensen afstand tot elkaar ervaren, zegt hij. „Het gedicht ademt de sfeer van de dierenverhalen van Anton Koolhaas. En voor mij geldt dat die op een bepaalde manier troost geven.”

verte

ik zou je ergens moeten kennen
je gaat zo vaak aan mij voorbij
wie weet moet ik er maar aan wennen
die wereld tussen jou en mij

iets houdt ons samen en gescheiden
jij bent de schaduw van een schim
zo groeit de afstand in ons beiden
en niemand vult de leegte in

mijn blik zoekt altijd weer de jouwe
al kijk ik soms bij je vandaan
ik zie je beeld in mij verflaunen
en voel je in gedachten gaan

er komt geen licht in ons gesternte
toch ken ik jou van dag tot dag
aan zoiets grijpbaars als de verte
ik wou dat ik je vaker zag

Janine van Zeeland - *Verte* olieverf op doek 90 bij 70 centimeter (2016).